

Norske Kvinners Sanitetsforening

Perioden 1896-1945

Sanitetskvinnene har hatt en stor nasjonal betydning for strukturen av norsk helsestell og kvinners rolle i samfunnet. Sykehus, badstuer, fødestuer, aldershjem, feriekolonier, helsehus og sykepleierskoler er noen av Sanitetsforeningens mange etableringer.

Sanitetskvinner på reise i Finnmark.

NKS arbeidet for en god og organisert sykepleie i distriktene. Sanitetskvinne i arbeid i Tana. Begge foto: Finnmarksbibliotekets fotosamling/ Finnmark fylkesbibliotek

Oppstarten

Kvinnepioner og trønder Fredrikke Marie Qvam (1843-1938) tok initiativ til å stifte Norske Kvinners Sanitetsforening i Kristiania 26. februar 1896. 100 kvinner fra forskjellige politiske leire tegnet seg som medlemmer.

Opprettelsen hadde sin bakgrunn i kvinnebevegelsen og datidens urolige politiske forhold. Norge og Sveriges forhold var anstrengt og krig var ikke utelukket før unionsoppløsningen. Fredrikke Marie Qvam mente at kvinnene måtte stille opp dersom det ble krig. Sanitetsforeningen skulle hjelpe forsvaret med utstyr og utdannede sykepleiere.

Foreningens formål:

- Arbeide for en bedret folkehelse
- Utdanne sykepleiere og arbeide for en god og organisert sykepleie i distriktet
- Bedre kunnskapen om og bekjempe tuberkulose og andre folkesykdommer
- Opparbeide syke- og nødsmateriell

Sanitetskvinnene kombinerte lokale tradisjoner og kristne barmhjertighetsideal med moderne verdier som kvinnesak, demokrati og vitenskapelig opplysning.

Finmark krets av N.K.S.

Først i 1922 ble Finmark krets opprettet. Da fantes det allerede 13 lokallag i fylket. Vadsø og Nordvaranger lokallag var for eksempel opprettet i 1909.

På alle nivåer av Norske Kvinners Sanitetsforening ble det i starten først og fremst kjempet mot tuberkulosen. Fra første øyeblikk Finnmark krets var opprettet strømmet anmodninger inn om hjelp til sanatorieopphold. Finnmark N.K.S. hjalp mange syke med penger, mat, klær, reise til lege og sykehus.

Sanitetskvinnenes arbeidsmetode fokuserte på opplysning og innsamling av midler. Som et ledd i arbeidet med opplysning og sykdomsforebygging ble det satt i gang skoleundersøkelser, vaksinerings og utdeling av skolemat. Det ble også opprettet feriekolonier for barn og husmødre, og badesaken ble viktig.

N.K.S.-badstuene

I perioden 1920-1930 bygget sanitetsforeningene rundt om i Norge en rekke offentlige badstuer. Lokalforeningene i Vadsø og omegn hadde da allerede jobbet med badesaken i mange år. De kvenske områdene hadde nemlig lange og sterke badstutradisjoner. Først ute i Vadsø kommune var Ekkerøy sanitetsforening som bygget en badstue i 1909. Rett etter ble det reist badstuer i Kiby, Salttjern, Golnes, Krampenes og Skallelv. Siden det allerede fantes mange privatdrevne badstuer i Vadsø by og i Vestre Jakobselv, så ikke Sanitetsforeningen noe behov for å bygge badstuer der.

Sanitetsforeningens badstuer var felles og gratis for alle i bygdene. Familiene tok seg av fyringen etter tur, skaffet brensel og tok seg av renholdet. Såpe og håndklær tok de badende med seg. Badstuene ble fyrte hver lørdag og Sanitetsforeningen hadde ansvaret for vedlikeholdet.